

job potentials, which correlate with the adoption of traditional gender orientations. The higher is the level of acceptance, the higher is the external locus of control. The specificity of women's self-presentation is revealed in a high level of self-control and internal locus of control in all scales on the test "Human at work", in social competence, persistence in achieving goals, as well as in the coherence of moral attitudes and behaviour. The peculiarities of the female sample are the high levels of women's anxiety and diffidence associated with the estimation of the expected attitude towards themselves, as well as in assessing the potential of their own goals and the meaning of life. The gender differences in the characteristics of self-presentation can be explained by greater psychological pressure on the female audience with traditional stereotypes associated with reproductive, educational and economic role of a woman in a family that entails a reduction of women's aspirations in all spheres of social functioning. The research results deepen understanding of the psychological characteristics of women's self-presentation and socio-psychological mechanisms of gender stereotypes influence on women's self-reflection of their own economic job performance, which can cause and causes the reduction of their professional, material and financial claims.

Keywords: self-presentation, self-reflection, gender orientations, economic culture, self-fulfillment, job performance.

Подано до редакції 08.08.14

УДК: 159.922.4

Т. В. Дегтяренко, І. М. Лєсньова

ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У роботі висвітлено сучасні уявлення про етнічну ідентичність особистості та етнічну ідентифікацію як складного психічного процесу віднесення індивідів до певного етносу. Окреслено методологічні підходи до дослідження етнічної ідентичності особистості: онтолого-історичний, гносеологічний, екзистенційно-гуманістичний, етнополітичний, соціокультурний, вітакультурний (метапідхід), індивідуально-типологічний та духовно-релігійний. У концепті індивідуально-типологічного підходу здійснено експериментальні дослідження щодо самоусвідомлення етнічної ідентичності майбутніми психологами з використанням адекватних методів психологічного тестування.

Ключові слова: етнічна ідентичність особистості; підходи до дослідження; оцінка самоусвідомлення майбутніми психологами.

Актуальність. Ідейною першоосновою та головною сутністю гуманістичної психології є дослідження етнічної ідентичності як інтегральної особистісної риси людини, що розглядається як предмет теоретико-методологічного аналізу і зводиться до розуміння того, що представник певного етносу володіє значним потенціалом можливостей, пов'язаних з самоусвідомленням, саморозкриттям і самовдосконаленням індивідуальних властивостей особистості.

Проблема самосвідомості є центральною і досить розробленою в загальній психології та психології особистості, але на сьогоднішній день недостатньо досліджені окремі види самосвідомості, що в повній мірі відносяться до розгляду етнічної самосвідомості, яка вивчається в основному крізь призму становлення та розвитку того чи іншого етносу.

XXI століття, з одного боку, характеризується відродженням етнічної самосвідомості, підвищенням ролі етнічності в суспільних процесах, інтересу до мови, культури і традиційного способу життя, а з іншого – певною стандартизацією побуту і посиленням однаковості у зв'язку з переміщенням потоків людей, товарів, інформації, технологій, що формує єдину загальнолюдську культуру. Усвідомлення себе

як члена певного етносу дозволяє людині відчувати захищеність, оскільки етнос є первинною великою групою єднання індивідів за етнічною приналежністю. Таке усвідомлення неможливо у відриві від особистості індивідів, що належать до певної етногрупи; саме своєрідний онтолого-історичний процес формує таке соціокультурне та індивідуально-типологічне утворення, як **етнічна самосвідомість**.

В нашій державі етнічне відродження в теперішній час проходить досить інтенсивно, і, з одного боку, це обумовлено загальносвітовими тенденціями інтеграції та дезінтеграції, а з іншого – цей процес синхронізується з трансформаційним періодом розвитку всього українського суспільства. Особливість соціальної трансформації полягає в поєднанні колишніх і нових інституційних, культурних, ціннісно-моральних та поведінкових норм в сучасному суспільстві. За таких обставин визначається специфіка зростання етнічного чинника як необхідної умови адаптації особистості до нових життєвих реалій, а також зростання вірогідності проявів можливого негативного етнічного втілення. Отже, актуальність дослідження проблеми етнічної

самосвідомості обумовлена цілим комплексом обставин, що знаходяться в різних площинах сучасної багатокультурної людської спільноти. По-перше, проблема етнічного самоусвідомлення співзвучна з актуальними проблемами сучасного буття людини, науки, культури, суспільства, але як ніколи її розробка апелює до людського фактору, глибинних проявів особистості, що задають цілісну картину своєрідного сприйняття світу індивідом. По-друге, необхідність обговорення проблеми етнічної самосвідомості обумовлена принципово новою роллю етнічної складової в процесі соціальної еволюції, пов'язаної з глобальними змінами, які відбулися у світовому просторі, глибокою цивілізаційною і світоглядною кризою епохи, а також нестійкістю багатьох сфер сучасного соціокультурного співтовариства. По-третє, зростання наукового інтересу до дослідження проблеми етнічної самосвідомості в умовах етнічного різноманіття обумовлено активним розвитком взаємодій в біосоціальних системах людства, що відкриває нові межі спілкування, змінює реальну картину світу в цілому, прискорює процеси ідентифікації та самоідентифікації, зокрема, етнічного самовизначення особистості.

Мета: визначити методологічні підходи до дослідження етнічної ідентичності особистості та здійснити індивідуалізовану оцінку самоусвідомлення етнічної ідентичності у майбутніх психологів.

Відповідно до поставленої мети вирішувалися наступні завдання:

1. Висвітлення існуючих уявлень про етнічну ідентичність особистості та етнічну ідентифікацію в сучасній психологічній науці.

2. Окреслення методологічних підходів до дослідження проблеми етнічної ідентичності особистості.

3. Проведення експериментальних досліджень щодо індивідуалізованої оцінки самоусвідомлення етнічної ідентифікації майбутніми психологами з використанням адекватних методик психологічного тестування.

Появу терміну "ідентичність" в психології пов'язують з ім'ям видатного вченого Е. Еріксона, який визначає ідентичність як внутрішню тотожність особистості та виділяє деякі елементи ідентичності на рівні індивідуального досвіду. Свідоме почуття особистісної ідентичності базується на двох основних складових: а) сприймання себе як тотожного та усвідомлення свого існування в просторі та часі; б) усвідомлення того, що інші суб'єкти соціального мікрооточення визнають моє існування та тотожність. Визнаний психолог Е. Еріксон розробив епігенетичну теорію розвитку особистості та висунув концепт про "ідентичність особистості" як центральну та інтегральну властивість людини, що сигналізує їй про нерозривний зв'язок з оточуючим соціальним світом у минулому, сьогоднішньому та майбутньому. Ідентичність особистості проявляється у центрованості людини на

собі, в ототожненні її з соціальною групою та оточенням, а також у визначенні цінностей індивіда та його соціальної ролі.

Етнічна ідентифікація передбачає обов'язкове етнічне самоусвідомлення як відносно стійку систему свідомих уявлень особистості на рівні віднесення себе до певного етносу, а також наявності у індивіда етнічного почуття – свідомого і водночас неосмисленого відчуття своєї належності до певного етносу, його культури та звичаїв. Етнічна ідентифікація викликає гордість за свій народ, любов до Вітчизни, емоційно позитивне сприйняття явищ етнічної культури, інтересів свого народу і навіть готовність до самопожертви в ім'я ідеалів свого етносу. Але етнічна ідентифікація може поєднуватися з небажаним екстремальним, гіпертрофованим почуттям переваги власного народу над іншими, ненависті до чужих етносів, прагнення до їхнього підкорення й навіть знищення. На думку переважної більшості етнологів, головною диференційною рисою етносу є культура в широкому її розумінні, яка являє собою збереження в колективній пам'яті символічних способів матеріального й духовного усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації, а також засобів колективного існування представників різних народів, одного етносу або певної його групи.

Ідентичність – це надзвичайно широка концепція, що обумовлена великим масивом технічних, біологічних, психологічних, соціальних, політичних і культурних чинників. За підрахунком Дж. І. Марсія за останні двадцять п'ять – тридцять років тільки у психології було запропоновано більше ніж триста наукових визначень ідентичності. Поняття ідентичності використовується у безпеці мережевих організацій (інженерні науки), психоаналізі (психологія), теорії соціальної ідентичності (соціальна психологія), державній безпеці (державне управління), теорії націй (політичні науки), етнографії (історичні науки), етнології, етнометодології та символічному інтеракціонізмі (соціологія), феноменології (філософія), етнополітології та інших галузях науки.

Етнічна ідентичність – це результат онтолого-історичного, соціокультурного та когнітивно-емоційного процесів самоусвідомлення людиною її належності до конкретного етносу, що передбачає певний ступінь ототожнення особистості з цим етносом і відособлення індивіда від інших споріднених етносів.

Етнічна ідентифікація представляє собою складний психічний процес, за допомогою якого індивід чи група індивідів визначають, до якого етносу він або вони належать як представники певного етносу.

Етнічна самоідентифікація – це суто самоусвідомлений процес віднесення людини себе як особистості до певної етнічної спільноти.

У сучасному світі проблема етнічної самоідентифікації привертає все більше уваги фахівців різних

наукових галузей. Науковий інтерес до феномену етнічності вдало обґрунтовує знаний український соціолог М. О. Шульга, який зазначає: "В умовах, коли ступінь впевненості у завтрашньому дні, наявність роботи, житла, громадянські права, можливість навчання дітей у школі і одержання ними спеціальності залежать у першу чергу від того, хто ти – "корінний" чи "окупант", "автохтон" чи "мігрант", якого походження "по крові", хто твої дідусь і бабуся, яку релігію сповідуєш – перед кожною людиною волею-неволею виникає питання про свою етнічну приналежність" [1, с. 34].

Ідентифікація – перший крок упізнання окремих речей, людей та явищ. Він виявляється простою справою тільки по відношенню до штучних речей серійного виробництва. Для ідентифікації, наприклад, окремого творчого здобутку або мистецького твору потрібен фахівець високої кваліфікації. Ідентифікація будь-якого соціального явища або соціального процесу вимагає надвисокого професійного фаху виконавців. Це безпосередньо торкається етнічної ідентифікації. Етнос є таким соціальним явищем, а етнічна ідентифікація саме такою процедурою, які вимагають не тільки високої кваліфікації, але й високої громадянської відповідальності виконавців.

Останнім часом зростає зацікавленість проблемами етнічної та національної ідентичності на пострадянському просторі, що обумовлює актуальність розгляду методології дослідження вищезазначених проблем. Серед наукових студій пострадянських країн слід виділити дослідження таких науковців, як А. Андрєєв, Н. Антонова, Ю. Арутюнян, І. Брудний, В. Волкан, І. Заринов, А. Здравомислов, В. Гельбрас, А. Донцов, Л. Дробіжева, В. Магун, В. Малахов, А. Оболонський, Е. Поздняков, Р. Рахімов, З. Сікевич, Т. Стефаненко, М. Урнов, Ж. Уталієва, Ф. Файзулін, А. Хабібулін, М. Хом'яков, В. Ядов.

На нашу думку, правомірними є наступні концептуальні підходи до подальшої розробки проблеми етнічної ідентичності особистості: онтолого-історичний, гносеологічний, екзистенційно-гуманістичний, соціокультурний, етнополітичний, вітакультурний (метапідхід), індивідуально-типологічний та духовно-релігійний.

Вітчизняним етнополітологом М. Обушним представлена певна класифікація різноманітних підходів щодо визначення етнічної та національної ідентичності:

- ідентичність як суспільний феномен є особливою, незмінною, а тому надсоціальною субстанцією;
- бачення національної ідентичності в межах етнічної;
- національна ідентифікація як складова частина системи особистісних ідентичностей;
- етнічна ідентичність є результатом взаємозв'язку та взаємодії переважно об'єктивних чинників (спільності походження, історичної долі, культури тощо) і самоідентифікації індивіда, тобто

національна ідентичність являє собою сукупність об'єктивних і суб'єктивних ідентитетів і вона є продуктом соціалізації та політизації [2, с. 4-5].

Отже, перенесення питання етнічної ідентичності з площини умоглядних філософських та етнополітичних міркувань у площину емпіричних вимірювань ставить багато невирішених питань в концепті онтолого-історичного та гносеологічного підходів до самовизнання ідентичності. Проблема полягає не тільки в тому, що "той, хто визнає, не має бути тим, кого визнають". Будь яка фіксована ідентичність не може бути погодженою із міжетнічною рівністю. Політика визнання не може бути лінійним переходом від ієрархічного суспільства до суспільства, в якому панує принцип загального громадянства. Будь яка етнічна ідентичність може існувати і визнаватися у діалозі з іншими етнічними ідентичностями, а реальна політика визнання може існувати завдяки емпіричному моніторингу етнічних відносин. Етнічне панування та підпорядкування має бути використано як складова моделювання етнічних відносин та сценаріїв їх розвитку.

Слід зазначити, що поряд з онтолого-історичним, гносеологічним і етнополітичним методологічними підходами до дослідження проблеми етнічної ідентичності особистості слід вважати перспективними та продуктивними: індивідуально-типологічний, вітакультурний (метапідхід) і духовно-релігійний підходи. До теперішнього часу існує обмаль спеціальних емпіричних досліджень в концепті вищезазначених методологічних підходів, результати психологічного тестування за багатьма аспектами є дискусійними, що актуалізує подальшу розробку проблеми етнічної ідентичності особистості.

В нашій роботі представлені результати оцінки індивідуально-психологічних особливостей етнічної самосвідомості та ціннісних орієнтацій у майбутніх практичних психологів Одеського регіону.

Матеріал і методи дослідження.

Емпіричний матеріал дослідження склали 35 осіб віком 25-40 років – представники української культури, що проживають на території Одеського регіону. Індивідуалізована оцінка етнічної ідентичності особистості здійснена у майбутніх психологів – студентів 2 курсу факультету післядипломної освіти та роботи з іноземними громадянами відділення перепідготовки кадрів зі спеціальності "Психологія" заочної форми навчання Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

У цьому емпіричному дослідженні використувалися наступні психодіагностичні методики, які широко апробовані в практичній психології: для оцінки етнічної самосвідомості особистості застосовувалась методика "Тест двадцяти тверджень" (модифікація методики Куна); для визначення харак-

теристик самосвідомості як емоційного компонента самосвідомості особистості застосовувався тест-опитувальник самовідношення (В. В. Столін, С. Р. Пантелєєв); для вивчення динамічного компонента самосвідомості, який представлений ціннісними та смисложиттєвими орієнтаціями особистості використовувався тест смисложиттєвих орієнтацій (Крамба Д., Махоліка Л. в адаптації Д. О. Леонтєва).

Результати емпіричного дослідження дозволили виявити певні індивідуально-психологічні особливості національної самосвідомості майбутніх українських психологів. Насамперед, такі особливості знайшли відображення в ключовому моменті самосвідомості респондентів – ототожненні себе з певною етнічною спільнотою. Це проявляється в самоідентифікації: "Я – українець", "Я – росіянка", "Я – білорус", і т.д. Самоназва (етнонім) є когнітивним або змістовним компонентом етнічної самосвідомості і виступає важливим показником сформованості та актуалізованості етнічної самоідентифікації на рівні не тільки особистості, а й етнічної спільноти. Етнос вважається сформованим, якщо у свідомості людей активно функціонує самоназва. Для виявлення місця етнічної ідентичності в структурі самосвідомості також зараховувалася і громадянська самоідентифікація ("Я – громадянин України"). Обстежені особи, відповідаючи на питання тесту Куна-Макпартленда "Хто Я?", як правило, відображали належність до різних соціальних груп із відповідними їм соціальними ролями (вони відповідають: "Я – особистість, людина, студентка, майбутній учитель." і т. д.). Таким чином, абсолютна більшість опитаних розуміє усвідомлення свого "Я" як характеристику, найбільш значущу в даному середовищі, та своє функціональне призначення та соціальну роль. Відносно відображення своєї етнічної приналежності майбутніми психологами за методикою "20 відповідей" отримані результати виявили, що етнонім як показник ототожнення себе з народом і як критерій ступеня сформованості етнічної самосвідомості був виявлений у відповідях лише дев'ятьма досліджуваними з 35-ти (26%). При цьому більше половини респондентів не згадують ані про свою етнічну, ані про громадянську приналежність. Таким чином, за отриманими результатами можна припустити, що для етнічної самосвідомості майбутніх психологів Одеського регіону характерним є неактуалізація стану етнокультурного "Я": слабка вираженість етноніма, а також їх громадянської самоідентифікації.

Далі для вивчення індивідуально-психологічних особливостей самосвідомості майбутніх психологів, що належать до української культури, ми провели дослідження особливостей самовідношення як емоційного компонента самосвідомості майбутніх практичних психологів. Самовідношення як компонент самосвідомості лежить в основі розвитку особистості і визначається такими поняттями, як самоповага, аутосимпатія, самоприниження.

Емпіричний аналіз самовідношення майбутніх психологів Одеського регіону показав, що для досліджуваних характерним є досить високий рівень самоприняття, самоінтересу на рівні конкретних дій (готовностей до них), по відношенню до свого "Я" – аутосимпатія, самоповага та самовпевненість. Визначено також високий ступінь позитивного ставлення на адресу свого "Я" (глобальне самовідношення). Такі результати свідчать про те, що для майбутніх психологів, що належать до українського етносу, характерним є позитивне ставлення до себе та висока оцінка своїх особистісних якостей. Зазначено, що обстежені особи мають інтерес до власної особистості, прагнення більше дізнатися про себе, вони впевнені в очікуванні позитивної оцінки від інших людей, вірять у свої власні сили та здібності і в цілому їх ставлення до себе характеризується як вельми позитивне. Отримані при експериментальних дослідженнях у майбутніх психологів низькі показники за шкалою "самозвинувачення" характеризують обстежених осіб як готових до заперечення власної провини в конфліктних ситуаціях, перешкоди на шляху до досягнення мети сприймаються ними як переборні, виникаючі проблеми зачіпають їх неглибоко, переймаються вони ними недовго.

Наступним структурним компонентом етнічної самосвідомості майбутніх психологів українського етносу, що ми досліджували, був динамічний компонент, який представлено ціннісними та смисложиттєвими орієнтаціями обстежених. Система ціннісних орієнтацій є однією з важливих особливостей людини, характеристикою особистісної зрілості, що виражає змістовне ставлення до соціальної дійсності. У кожному суспільстві формується своя, особлива ціннісно-орієнтаційна система, що відображає самобутність даної культури та риси, які притаманні тому чи іншому періоду її розвитку. В якості структурних компонентів етнічної самосвідомості, регулюючих соціальну поведінку, можуть виступати ціннісні та смисложиттєві орієнтації особистості. Сенс життя можна визначити як найбільш значущу для людини мету, ідею, які зумовлюють життєдіяльність, поведінку, стратегію життя, що особливо проявляється в екстремальних ситуаціях, на переломах життєвого шляху індивіда. За допомогою базових цінностей здійснюється закріплення і відтворення сформованих форм, прийомів, способів життєдіяльності та суспільних відносин. Базові цінності відображаються в свідомості людей у вигляді ідей, поглядів, символів, принципів, вірувань і переконань. Проведений нами аналіз смисложиттєвих орієнтацій майбутніх практичних психологів Одеського регіону показав, що для абсолютної більшості обстежених осіб характерним є усвідомлення життєвих цілей, які надають життю осмисленість, спрямованість та часову перспективу. Визначено, що для досліджуваних також

характерною є достатня емоційна насиченість, переживання наповненості життя, вони виявляють здатність жити "теперішнім", життя для них наповнене сенсу. Особистісною характеристикою майбутніх психологів виступає середнє вираження локусу контролю "Я" і локусу контролю "життя", що свідчить про переважання у самосвідомості особистості обстежених осіб впевненості у собі, вміння впливати на хід власного життя. Отримані результати дозволили визначити наявність у майбутніх психологів переконань у тому, що людина має здатність контролювати своє життя відповідно зі своїми цілями і уявленнями про його сенс, а також спроможна вільно приймати рішення і втілювати їх у власне життя.

Таким чином, у ході проведених досліджень були вирішені поставлені теоретичні та емпіричні завдання і досягнута мета роботи – здійснена оцінка індивідуально-психологічних особливостей етнічної самосвідомості та ціннісних орієнтацій у майбутніх практичних психологів Одеського регіону.

ВИСНОВКИ

1. На підставі аналізу сучасних уявлень щодо етнічної ідентичності особистості слід дійти висновку про доцільність подальшої розробки вищезазначеної проблеми в концепті наступних правомірних методологічних підходів: онтолого-історичного, гносеологічного, екзистенційно-гуманістичного, етнополітичного, соціокультурного, вітакультурного (метапідхід), індивідуально-типологічного та духов-

но-релігійного.

2. Запроваджені дослідження в концепті соціокультурного та індивідуально-типологічного аспектів дослідження проблеми етнічної ідентичності особистості дозволили визначити особливості самоусвідомлення етнічної ідентичності майбутніми психологами. Для етнічної самосвідомості майбутніх психологів Одеського регіону характерним є недостатньо актуалізований стан етнокультурного "Я" (слабка вираженість етноніма), а також низький рівень громадянської самоідентифікації. Особистісною характеристикою майбутніх психологів також виступає середнє вираження локусу контролю "Я" і локусу контролю "життя", що свідчить про переважання у самосвідомості особистості обстежених осіб впевненості у собі, вміння впливати на хід власного життя, а також про переконаність у тому, що людині притаманна властивість контролю свого життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його сенс.

3. Перспектива подальших розробок в науковому напрямі визначення індивідуально-типологічних особливостей етнічної ідентичності особистості полягає у запровадженні міждисциплінарного та інтегративного підходів з залученням сучасних наукових розробок в таких галузях науки, як етнополітологія, релігієзнавство, онтогенетика, диференціальна психофізіологія, соціальна та диференціальна психологія, психологія особистості, психологія індивідуальних відмінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації: автореф. дис. ... докт. політ. наук: спец. 23.00.05 "Етнополітологія і етнодержавознавство" / Микола Іванович Обушний; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Нац. акад. наук України. – К., 1999. – 34 с.
2. Шульга Н. А. Этническая самоидентификация личности / Николай Александрович Шульга. – К., 1996. – 200 с.
3. Фурман А. В. Категорії вітакультурної методології як ефективний засіб аналізу і розв'язання

складних проблем / Анатолій Васильович Фурман // Інформаційний бюлетень Інституту експериментальних систем освіти (науково-дослідного). – 2004. – № 4. – С.4–7.

4. Фурман А. В. Психокультура української ментальності / Анатолій Васильович Фурман; 2-ге наук. вид. – Тернопіль: НДІ МЕВО, 2011. – 168 с.

5. Фурман А. В. Генеза науки як глобальна дослідницька програма: циклічно-вчинкова перспектива / Анатолій Васильович Фурман // Психологія і суспільство. – 2013. – № 4. – С. 18–36.

REFERENCES

1. Obushnyi, M. I. (1999). Etnonatsionalna identychnist v konteksti formuvannia ukrainskoi natsii [Ethno-national identity in the context of Ukrainian nation]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Shulga, N. A. (1996). *Etnicheskaya samoidentifikatsiya lichnosti* [Ethnic self-identification]. Kyiv [in Russian].
3. Furman, A. V. (2004). *Katehorii vitakulturnoi metodolohii yak efektyvnyi zasib analizu i rozv'iazannia skladnykh problem* [Categories of vitae-cultural methodology as an effective tool for analyzing and solving complex problems]. *Informatsiyni biuleten instytutu*

eksperymentalnykh system osvity (naukovo-doslidnoho) – Informational Bulletin of the Experimental Educational Systems Institute (Scientific), 4, 4-7 [in Ukrainian].

4. Furman, A. V. (2011). *Psykhokultura ukrainskoi mentalnosti* [Psychoculture of Ukrainian mentality]. Ternopil: NDI MEVO [in Ukrainian].

5. Furman, A. V. (2013). *Henezha nauky yak hlobalna doslidnytska prohrama: tsyklichno-vchynkova perspektyva* [Genesis of science as a global research program: cyclically-behavior prospect]. *Psykhologhiia i suspilstvo – Psychology and Society*, 4, 18-36 [in Ukrainian].

Т. В. Дегтяренко, И. М. Лесньова

ПОДХОДЫ К ИССЛЕДОВАНИЮ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ЛИЧНОСТИ

В данной работе освещены современные представления об этнической идентичности личности и авторы указывают на целесообразность дальнейшей разработки вышеупомянутой проблемы в концепте следующих правомерных методологических подходов: онтолого-исторического, гносеологического, экзистенциально-гуманистического, этнополитического, социокультурного, витакультурного (метаподход), индивидуально-типологического и духовно-религиозного. Проведенные исследования в концепте социокультурного и индивидуально-типологического аспектов разработки проблемы этнической идентичности личности позволили определить особенности самосознания этнической идентичности у будущих психологов Одесского региона. Установлено, что для этнического самосознания этого контингента характерно недостаточно актуализированное состояние этнокультурного "Я" (слабая выраженность этнонима), а также низкий уровень гражданской самоидентификации. Перспектива выявления индивидуально-типологических особенностей этнической идентичности личности заключается в реализации междисциплинарного и интегративного подходов с привлечением современных научных разработок в таких областях науки, как этнополитология, религиоведение, онтогенетика, дифференциальная психофизиология, социальная и дифференциальная психология, психология личности, психология индивидуальных различий.

Ключевые слова: этническая идентичность личности; методологические подходы к исследованию; оценка самосознания будущими психологами.

T. V. Dehtiarenko, I. M. Liesniova

APPROACHES TO THE STUDY OF ETHNIC IDENTITY OF A PERSON

This scientific paper highlights the current understanding of ethnic identity of a person, whereas some authors point to the desirability of the further development of the above-mentioned problems in the concept of following legitimate methodological approaches: ontological and historical, epistemological, existential and humanistic, ethno-political, socio-cultural, vitae-cultural (meta approach), individually-typological, spiritual and religious. The experimental studies on the self-awareness of future psychologists' ethnic identity are performed in the concept of individually-typological approach using adequate methods of psychological testing. The empirical sample is made up of 35 people aged 25-40 years, the representatives of Ukrainian culture living in Odessa region. The individualized assessment of ethnic identity is performed due to future psychologists, the 2nd year distance learning students of the Faculty of Continuing Education and Work with Foreign Citizens, the Department of Personnel Development, majoring in "Psychology" of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. The performed studies in the concept of socio-cultural and individually-typological aspects of the development of person's ethnic identity problems allowed determining specific features of ethnic identity of self-awareness in the future psychologists from Odessa region. It's found that the ethnic identity of this group is characterized by insufficient level of actualization of ethnocultural "Self" (weak expression of the ethnonym) and low level of civil identity. The personal characteristics of future psychologists also perform average expressiveness of "Self" locus-control and "life" locus-control indicating the prevalence of self-confidence in the self-awareness of the tested people, as well as the ability to influence the course of their lives, and the belief that a man has a property to control his/her own life according to his/her goals and understanding of its meaning. The prospect of identifying individually-typological characteristics of ethnic identity of a person is to implement interdisciplinary and integrative approaches using modern scientific developments in the areas of science such as: Ethnopolitology, Religious Studies, Developmental Biology, Differential Psychophysiology, Social and Differential Psychology, Personality Psychology, Psychology of Individual Differences.

Keywords: ethnic identity of a person, methodological approaches to the study, self-awareness assessment of future psychologists.

Подано до редакції 05.08.14